

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՈՒՄԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅՆԵՐԻ ՕՐԱԿԱՐԳՈՒՄ

Կարինե Խոջայան

Քաղաքական գիտությունների թեկնածու

Երևանի պետական համալսարան

ՀՀ, Երևան, Ալեք Մանուկյան 1

Էլ. հասցե՝ karine.khojayan@ysu.am

Հոդվածը ներկայացվել է 10.10.2020, գրախոսվել է 05.11.2021, ընդունվել է
տպագրության 01.03.2021

Ներածություն

XX դարում իրականացված մի շարք ցեղասպանություններ, այդ թվում՝ Նամիբիայում 1904-1908 թթ. հերերո և նամա ցեղախմբերի հանդեպ իրականացված գործողությունները, Հայոց ցեղասպանությունը Օսմանյան կայսրությունում, Հոլոքոստը, ահազանգ էին միջազգային հանրությանը ցեղասպանության՝ որպես մարդկայնության հանդեպ իրականացված հանցագործության ճանաչման, կանխարգելման, դատապարտման և վերջինիս հետևանքների վերացմանը նպաստելու համար: Այս ճանապարհին կարևոր հանգրվան էին երկար և բարդ քննարկումներից հետո 1948 թ. դեկտեմբերի 9-ի Միավորված ազգերի կազմակերպության (ՄԱԿ) կողմից Ցեղասպանության հանցագործությունը կանխարգելելու և պատժելու մասին կոնվենցիայի մշակումն ու ընդունումը¹, որը, ցավոք, չկարողացավ ստեղծել գործուն մեխանիզմներ՝ կանխելու XX դարի երկրորդ կեսին և ավարտին տեղի ունեցած ցեղասպանությունները Կամբոջայում, Նախկին Հարավսլավիայի Հանրապետությունում (Սրբերենիցա), Ռուանդայում, զանգվածային ջարդերը Դարֆուրում, Ադրբեջանում (Մարաղա, Սումգայիթ, Բաքու, Գանձակ) և այլն:

Առկա աշխարհաքաղաքական գործընթացների հորձանուտում, երբ պատերազմները, զանգվածային բռնությունները, ազգերի և պետությունների միջև աճող անհավասարությունները, սպառազինությունների աճը զուգորդվում են տարատեսակ քաղաքական նկրտումներով և չհանգուցալուծված ու ժամանակ առ ժամանակ բռնկվող հակամարտություններով, ապա զանգվածային բռնությունների, ցեղասպանությունների վտանգը

¹ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 9 December 1948.

շարունակվում է մնալ առկախ՝ վերածելով այս երևույթների դեմ պայքարը օրակարգային խնդրի: Այս նպատակով և այս ուղղությամբ միջազգային մի շարք կառույցների, առաջին հերթին՝ ՄԱԿ-ի շրջանակներում ձեռնարկվում են որոշ քայլեր՝ ուղղված ցեղասպանության կանխարգելման նորմատիվ իրավական բազայի ամրապնդմանը, որոնցից անմաս չի մնում նաև Հայաստանի Հանրապետությունը:

Ցեղասպանության կանխարգելումը ՄԱԿ-ի մարդու իրավունքների խորհրդի օրակարգում

2019 թ. հունիսի 22-ին ՄԱԿ-ի Մարդու իրավունքների խորհրդի 43-րդ նստաշրջանում ընդունվեց Հայաստանի Հանրապետության նախաձեռնած և մի շարք պետությունների համահեղինակած «Ցեղասպանության կանխարգելում» բանաձևը: Դա, ըստ էության, հիմնված է 1948 թ. դեկտեմբերի 9-ի՝ Ցեղասպանության հանցագործությունը կանխարգելելու և պատժելու մասին կոնվենցիայի տրամաբանության վրա և վերահաստատում է վերջինիս մի շարք դրույթներ՝ միջազգային հանրության ուշադրությունը հրավիրելով ժամանակակից աշխարհում ցեղասպանությունների վտանգի և այս հանցագործության կրկնությունը բացառելու գաղափարի վրա: Ավելին, բանաձևը ուղիղ տեքստով վերահաստատում է, որ անպատժելիությունը, նմանօրինակ հանցագործությունների արդարացումը, ժխտումը և ոչ օբյեկտիվ գնահատականը նպաստում են ցեղասպանության, պատերազմական հանցագործությունների և մարդկայնության դեմ ուղղված այլ հանցագործությունների կրկնությանը: Հատկանշական է, որ բանաձևն անդրադառնում է նաև ազգային փոքրամասնություններին պատկանող մշակութային ժառանգությունը կանխամտածված ոչնչացումից պաշտպանելու անհրաժեշտությանը՝ որպես ինքնության պահպանության կարևորագույն գործոնի և այդ ինքնության հետքերը հետևողական ջնջելու «ջանքերին»²: Բանաձևը կոչ է անում նաև բոլոր պետություններին ցեղասպանության կանխարգելման համատեքստում «*ապահովել մշակութային իրավունքների լիարժեք իրականացումը, ձեռնարկել անհրաժեշտ միջոցներ կանխելու պատմական հուշարձանների, հուշահամալիրների*

² UN General Assembly, Human Rights Council, 43rd Session, Resolution 43/29 on Prevention of Genocide, 22 June, 2020.

ոչնչացումը, այդ թվում նաև այն վայրերում, որտեղ տեղի են ունեցել հանցագործություններ կամ վայրագություններ»³:

Բանաձևում ներառված են նաև մի շարք դրույթներ ցեղասպանությունների վաղ ազդակների վերաբերյալ. դրանք են մարդու իրավունքների համակարգված խախտումները, խտրականության դրսևորումները, ատելության խոսքի տարածումն ազգային, էթնիկական, ռասայական կամ կրոնական խմբերին պատկանող անձանց նկատմամբ⁴: Հատկանշական է, որ բանաձևի այս հոդվածներն առավել քան արդիական են այսօր Արցախի Հանրապետության Ադրբեջանի վերահսկողությանն անցած տարածքներում հայկական մշակության ժառանգության ոչնչացման և տարիներ շարունակ իրականացվող և սիստեմատիկ հայատյացության, ատելության խոսքի տարածման համատեքստում:

Հայաստանն առաջին անգամ չէ, որ նախաձեռնել է ցեղասպանության կանխարգելմանն ուղղված բանաձևեր: 1998 թ. ՄԱԿ-ի Մարդու իրավունքների հանձնաժողովում Հայաստանի Հանրապետությունը ներկայացրեց առաջին բանաձևը, որն այնուհետև ընդունվեց Գլխավոր վեհաժողովի 53-րդ նստաշրջանում⁵: Մեր պետությունը նմանօրինակ բանաձևեր նախաձեռնեց նաև 1999 թ., 2001 թ., 2003 թ., 2005 թ.: Ընդունված բանաձևերը կարևորում էին պետությունների կողմից Միջազգային քրեական դատարանի՝ 1998 թ. ստորագրված Հռոմի կանոնադրությանը միանալը, որը ցեղասպանությունը դասում է միջազգային առավել ծանր հանցագործությունների շարքին⁶: Այս բանաձևերից շատերը հղում էին անում Պատերազմական հանցագործությունների և մարդկայնության դեմ ուղղված հանցագործությունների նկատմամբ վաղեմության ժամկետ չկիրառելու մասին 1968 թ. ՄԱԿ-ի կոնվենցիային⁷: Հետագայում՝ որոշակի կառուցվածքային վերափոխումներից հետո, Հայաստանը շարունակեց գործուն քայլեր ձեռնարկել 2008 թ., 2013 թ., 2015 թ., 2018 թ. արդեն ՄԱԿ-ի Մար-

³ UN General Assembly, Human Rights Council, 43rd Session, Resolution 43/29 on Prevention of Genocide, 22 June, 2020.

⁴ UN General Assembly, Human Rights Council, 43rd Session, Resolution 43/29 on Prevention of Genocide, 22 June, 2020.

⁵ UN General Assembly, Fifty-Third Session, Resolution 53/43, 22 January 1999.

⁶ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Commission on Human Rights resolution 1999/67.

⁷ Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitations to War Crimes and Crimes Against Humanity, 26 November 1968.

դու իրավունքների խորհրդի շրջանակներում ընդունված բանաձևերի ժամանակ, որոնք անդրադառնում էին ցեղասպանության կանխարգելմանն ուղղված մի շարք քայլեր նախաձեռնելու անհրաժեշտությանը: 2015 թ. ՀՀ-ի նախաձեռնած թիվ 28/34 բանաձևն առաջարկում է Գլխավոր վեհաժողովին դեկտեմբերի 9-ը սահմանել Ցեղասպանության հանցագործության զոհերի հիշատակի ու արժանապատվության և այդ հանցագործության կանխարգելման միջազգային օր⁸: Դա ընդունեց ՄԱԿ-ի Գլխավոր վեհաժողովը 2015 թ. սեպտեմբերի 11-ին⁹: Ավելին, այս բանաձևերում բարձրացվում է պետության պատասխանատվության հարցը՝ ուղղված «ցեղասպանության, մարդկայնության դեմ ուղղված հանցագործությունների, պարերազմական հանցագործությունների կամ մարդու իրավունքների և միջազգային մարդասիրական իրավունքի զանգվածային և պարբերաբար իրականացվող այլ խախտումների համար՝ դրանց կրկնությունից խուսափելու նպատակով»¹⁰:

Հարկ է նշել, որ թեև այս բոլոր բանաձևերը չունեն հրամայական բնույթ, այնուամենայնիվ, դրանց նշանակությունը միջազգային գործընթացների վրա նշանակալի է: Հատկանշական է նաև ՀՀ-ի հետագա ակտիվ մասնակցությունը մարդու իրավունքների պաշտպանությամբ զբաղվող տարատեսակ ձևաչափերում, որը կարող է ծառայել որպես հարթակ՝ բարձրաձայնելու մարդու իրավունքների զանգվածային և պարբերաբար կրկնվող խախտումների, պատերազմական հանցագործությունների, ատելության քարոզչության վերաբերյալ այն բազմաթիվ ապացույցների մասին, որոնց շարունակում ենք ականատես լինել, և որոնց մասին են վկայում են նաև Հայաստանի Հանրապետության Մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակի պատրաստած և հրապարակած մի շարք հատուկ զեկույցներ և հաղորդումներ¹¹:

⁸ UN Human Rights Council, Twenty-Eighth Session, Resolution 28/34 on Prevention of Genocide, art. 23, 7 April 2015.

⁹ UN General Assembly Resolution 69/323 on International Day of Commemoration and Dignity of the Victims of the Crime of Genocide and of the Prevention of this Crime, 11 September, 2015.

¹⁰ UN Human Rights Council, Thirty-Seventh Session, Resolution 37/26, Prevention of Genocide, 23 March 2018.

¹¹ ՀՀ Մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակ, իրավական փաստաթղթեր, <https://www.ombuds.am/am/site/SpecialReports>

Ցեղասպանության կանխարգելման մեխանիզմները ցեղասպանության կանխարգելման հարցերով զբաղվող Հատուկ խորհրդականի իրավասությունների շրջանակներում

2001 թ. օգոստոսի 30-ին ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդն ընդունեց թիվ 1366 բանաձևը: Բանաձևն անդրադառնում է ռազմական հակամարտություններին և դրանց ազդեցությանը միջազգային անվտանգության ապահովման համատեքստում՝ հղում կատարելով Ռուանդայում և Սրեբրենիցայում տեղի ունեցած ցեղասպանություններին, որոնք հնարավոր չէրավ կանխելու: Բանաձևը հորդորում է նաև համապատասխան տեղեկություններ և վերլուծություններ տրամադրել Անվտանգության խորհրդին միջազգային իրավունքի լրջագույն խախտումների, այդ թվում՝ միջազգային հումանիտար իրավունքի, մարդու իրավունքների, էթնիկ, կրոնական, տարածքային, անհավասարաչափ զարգացման հետևանքով առաջացած հակամարտությունների վերաբերյալ: Այս տեղեկությունները Անվտանգության խորհուրդը պարտավորվում է ամենայն մանրամասնությամբ ուսումնասիրել՝ պարզելու համար, թե արդյո՞ք այդ հակամարտությունները սպառնալիք են միջազգային անվտանգությանն ու խաղաղությանը¹²: Ընդունված բանաձևի շրջանակներում ՄԱԿ-ի համակարգում ստեղծվում է Ցեղասպանությունների կանխարգելման և պաշտպանության պատասխանատվության գրասենյակ՝ երկու համապատասխան Հատուկ խորհրդականների գլխավորությամբ, որոնք զեկուցում են ուղիղ Գլխավոր քարտուղարին: 2004 թ. Ռուանդայի ցեղասպանության 10-րդ տարելիցին Գլխավոր քարտուղարը հրապարակում է Ցեղասպանությունների կանխարգելման գործողությունների ծրագիրը և Անվտանգության խորհրդի պահանջով նշանակում ցեղասպանության կանխարգելման հարցերով առաջին Հատուկ խորհրդականին: Ցեղասպանությունների կանխարգելմանն ուղղված գործողությունների ծրագիրն առաջարկում է կանխարգելիչ 5 քայլերի ձեռնարկում¹³.

1. Ռազմական հակամարտությունների կանխարգելում, քանի որ ցեղասպանությունները, որպես կանոն, տեղի են ունենում ռազմական հակամարտությունների ժամանակ, հետևաբար, հակամարտությունների պաշտոնառների վերացումը կնպաստի ցեղասպանությունների կանխարգելմանը:

¹² United Nations Security Council, Resolution 1366 (2001), art. 10.

¹³ Press Release// SG/SM/9197 AFR/893, HR/CN/1077.

2. Հակամարտությունների ժամանակ քաղաքացիական բնակչության պաշտպանություն: Եթե անգամ չի հաջողվում կանխել հակամարտությունների բռնկումը, ապա քաղաքացիական բնակչության պաշտպանությունը պետք է լինի առաջնահերթություն:

3. Անպատժելիության վերացումը ինչպես ազգային, այնպես էլ միջազգային արդար դատական համակարգի կառուցման միջոցով:

4. Վաղաժամ և հստակ նախազգուշացման մեխանիզմների ներդնում, որ հնարավոր լինի ժամանակին կանխել ցեղասպանությունները:

5. Անհապաղ և վճռական գործողությունների իրականացում, եթե, ամեն դեպքում, տեղի է ունենում ցեղասպանություն: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ցեղասպանությունը մարդկայնության դեմ իրականացվող հանցագործություն է, ապա ողջ մարդկությունն է պարտավոր քայլեր ձեռնարկել իր իսկ պաշտպանության համար: Այս իմաստով, որպես գործիք պետք է ծառայի ՄԱԿ-ը, մասնավորապես Անվտանգության խորհուրդը:

2004 թ. ՄԱԿ-ի Գլխավոր քարտուղարը հրապարակեց «Ցեղասպանությունների կանխարգելման գործողությունների ծրագիրը», որտեղ նշվում է նաև Ցեղասպանությունների կանխարգելման հարցերով Հատուկ խորհրդականի նշանակման մասին, և սահմանվում են նրա գործառույթները՝ մարդու իրավունքների զանգվածային խախտումների, էթնիկ և ռասայական հիմքով միջազգային մարդասիրական իրավունքի ոտնահարումների մասին տեղեկությունների հավաքում, Գլխավոր քարտուղարին և նրա միջոցով Անվտանգության խորհրդին ցեղասպանությունների վաղ կանխազգուշացման մասին տեղեկությունների տրամադրում, ցեղասպանության կանխարգելման կամ կասեցման գործողությունների վերաբերյալ համապատասխան առաջարկությունների ներկայացում և այլն¹⁴:

ՄԱԿ-ի Ցեղասպանության կանխարգելման և պաշտպանելու պատասխանատվության խնդիրներով զբաղվող գրասենյակը 2014 թ. ներկայացրեց «Վայրագությունների վերլուծության շրջանակը»¹⁵, որը մշակվել էր ցեղասպանության ռիսկերի վերլուծության և գնահատման նպատակով: Գրասենյակը հորդորում է պետություններին, տարատեսակ կազմակերպություններին կանխարգելմանն ուղղված իրենց աշխատանքներում այս փաստաթուղթն ընդունել և գործածել որպես ուղեցույց: «Վայրա-

¹⁴ Office on Genocide Prevention and Responsibility to Protect//Special Advisor on the Prevention of Genocide, <https://www.un.org/en/genocideprevention/office-mandate.shtml#sapg>.

¹⁵ Framework of Analysis for Atrocity Crimes. A Tool for Prevention, United Nations 2014.

գությունների վերլուծության շրջանակը» վերահաստատում է նաև այն մոտեցումը, որ էթնիկ զտումների և մարդկայնության դեմ այլ հանցագործությունների կանխարգելման հիմնական պատասխանատվությունը նախևառաջ կրում են պետությունները¹⁶։ Վերլուծությունն առանձնացնում է 14 ռիսկային գործոններ՝ համապատասխան ցուցիչներով, որոնք կարող են հանգեցնել մարդկության դեմ իրականացվող առավել ծանր հանցագործությունների, իսկ այս գործոնների ժամանակին վերհանումը, գնահատումը և վերլուծությունը կարող են նպաստել նման հանցագործությունների կանխարգելմանը։ Ուշագրավ է, որ նման ռիսկային գործոնների և ցուցիչների շարքին են դասվում, մասնավորապես, թիրախավորված հեռորաբանությունը, ատելության խոսքը՝ ուղղված բնակչության որոշ խմբերի և անհատների (7.14, 8.7), բռնության կիրառումը հատկապես միջազգային իրավունքով արգելված զինատեսակների գործածմամբ (10.6), ռազմական հակամարտությունների ժամանակ մշակութային, սոցիալական կամ կրոնական ինքնությունը բնորոշող քաղաքացիական օբյեկտներին կամ գույքին դիտավորությամբ վնաս հասցնելը, եթե վերջիններս չեն օգտագործվում ռազմական նպատակներով (13.16) և այլն։ Այս և նման այլ գործոնների առկայությունը հատկապես ռազմական հակամարտությունների ժամանակ կարող են վտանգ ներկայացնել և հիմք դառնալ ցեղասպանությունների, ռազմական և այլ առավել ծանր հանցագործությունների իրագործման համար։ Հետևաբար, վերջիններիս վերհանումը և Ցեղասպանության կանխարգելման հարցերով Հատուկ խորհրդականի ուշադրությանը ներկայացնելն ունեն առանցքային նշանակություն առավել դաժան հանցագործությունների կանխարգելման տեսանկյունից։

Եզրակացություններ

Ժամանակակից աշխարհում, հատկապես վերջին տասնամյակների ընթացքում ավելացել է միջպետական հակամարտությունների, քաղաքացիական պատերազմների թիվը՝ հղի բազմաթիվ անկանխատեսելի հետևանքներով։ Աֆրիկայում և եվրոպական մայրցամաքում XX դարի վերջին տեղի ունեցած աղետալի դեպքերը, որոնք, ըստ էության, միջազգային հանրությունը չկարողացավ կասեցնել, ազդակ հանդիսացան մշակելու

¹⁶ St'u Framework of Analysis for Atrocity Crimes. A Tool for Prevention, United Nations 2014, 4:

մեխանիզմներ, որոնք հնարավորություն կստեղծեն կանխարգելելու ինչպես ցեղասպանությունները, այնպես էլ մարդայնության դեմ ուղղված այլ ծանր հանցագործությունները: Արդեն իսկ մշակված նորմատիվ իրավական բազան հարստացավ նոր բանաձևերով, որոշումներով, ստեղծվեցին նոր կառույցներ, մշակվեցին և լրամշակվեցին իրավական փաստաթղթեր և նորմեր, թեև ցեղասպանությունների և այլ ծանր հանցագործությունների կանխարգելման հարցում այս բոլոր մեխանիզմների արդյունավետության և վերջնական հաջողության մասին խոսելը դեռևս վաղ է: Արգելված զինատեսակների կիրառումը, քաղաքացիական բնակչության և օբյեկտների թիրախավորումը, մշակութային ժառանգության ոչնչացումը կամ դրա փորձերը, որոնք, համաձայն ՄԱԿ-ի Ցեղասպանության կանխարգելման և պաշտպանելու պատասխանատվության հարցերով զբաղվող գրասենյակի մշակած «Վայրագությունների վերլուծության շրջանակի», ցեղասպանությունների և պատերազմական հանցագործությունների իրականացման պոտենցիալ հիմք են՝ շարունակելով մնալ անպատասխան ու անպատիժ: Այս իմաստով պետությունների՝ որպես նման հանցագործությունների կանխարգելման հիմնական սուբյեկտների պարտավորությունն է համապատասխան կառույցների ուշադրությունը հրավիրել նման երևույթների և դեպքերի վրա, որն էլ կնպաստի նմանատիպ հանցագործությունների կանխարգելմանը և կրկնման բացառմանը:

Ժամանակակից միջազգային հարաբերություններում ցեղասպանության դեմ պայքարը պահանջում է միասնական մոտեցում, և ակնհայտ է, որ միայն պետությունների, միջազգային, տարածաշրջանային կազմակերպությունների, հասարակական կառույցների համատեղ ջանքերի շնորհիվ է հնարավոր գործուն արդյունքներ գրանցել:

Հայաստանի Հանրապետությունը, որպես ցեղասպանություն վերապրած ժողովուրդ ներկայացնող պետություն, ակտիվ և գործուն պայքար է մղում միջազգային հարթակներում: Ընտրվելով 2020-2022 թթ. ՄԱԿ-ի Մարդու իրավունքների խորհրդի անդամ՝ իր գերակայությունների շարքին է դասում ցեղասպանության և այլ զանգվածային վայրագությունների կանխարգելմանն ուղղված միջազգային ջանքերին նպաստելուն

միտված գործողությունները՝ ազգային և միջազգային մեխանիզմների ամրապնդման միջոցով¹⁷:

Այսօր հատկապես գլոբալ և տարածաշրջանային գործընթացների համատեքստում, առավել քան երբևէ, Հայաստանը պետք է ավելի ակտիվ համագործակցի այս հարցերով զբաղվող միջազգային բոլոր կառույցների, մասնավորապես Ցեղասպանության կանխարգելման հատուկ խորհրդականի գրասենյակի հետ և քայլեր ձեռնարկի նաև վերջին տասնամյակներում իրականացված և դեռևս չճանաչված ցեղասպանությունները և պատերազմական հանցագործությունները, միջազգային հումանիտար իրավունքի մի շարք կոպտագույն խախտումները, պատերազմական հանցագործությունները բացահայտելու և այն իրականացրած պետություններին պատասխանատվության ենթարկելու ուղղությամբ: Այս ամենը միաձանակ կնպաստի նմանատիպ հանցագործությունների կրկնման բացառմանը և միջազգային անվտանգության և խաղաղության ապահովմանը:

Գրականություն

- ՀՀ Մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակ, իրավական փաստաթղթեր, <https://www.ombuds.am/am/site/SpecialReports> (23.02.2021):
- Մարուքյան Ա. 2014, Հայոց ցեղասպանության հետևանքների հաղթահարման հիմնախնդիրներն ու պատմաիրավական հիմնավորումները, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, 332 էջ:
- Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitations to War Crimes and Crimes Against Humanity, 26 November 1968.
- Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 9 December 1948.
- Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Commission on Human Rights resolution 1999/67, 28 April 1999.
- Framework of analysis for atrocity crimes. A tool for prevention, United Nations 2014, 43 p.
- Office on Genocide Prevention and Responsibility to Protect//Special Advisor on the Prevention of Genocide, <https://www.un.org/en/genocideprevention/office-mandate.shtml#sapg> (28.02.2021).
- Press Release// SG/SM/9197 AFR/893, HR/CN/1077.
- UN General Assembly, Fifty-third session, resolution 53/43, 22 January 1999.

¹⁷ UN General Assembly, Seventy-Fourth Session, Note Verbale from the Permanent Mission of Armenia to the United Nations addressed to the President of the General Assembly, 10 May 2019, art. 31 (q).

Ցեղասպանությունների կանխարգելումը միջազգային գործընթացներում 49

UN General Assembly resolution 69/323 on International Day of Commemoration and Dignity of the Victims of the Crime of Genocide and of the Prevention of This Crime, 11 September, 2015.

UN Human Rights Council, Twenty-eighth session, resolution 28/34 on Prevention of Genocide, 7 April 2015.

UN Human Rights Council, Thirty-seventh session, resolution 37/26, Prevention of Genocide, 23 March 2018.

UN General Assembly, Seventy-fourth session, Note verbale from the Permanent Mission of Armenia to the United Nations addressed to the President of the General Assembly, 10 May 2019.

UN General Assembly, Human Rights Council, 43rd session, Resolution 43/29 on Prevention of Genocide, 22 June, 2020.

UN Security Council, Resolution 1366, 30 August 2001.

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՈՒՄԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՆԵՐԻ ՕՐԱԿԱՐԳՈՒՄ

Կարինե Խոջայան

Ամփոփում

Արդի միջազգային գործընթացների համատեքստում ցեղասպանությունների, պատերազմական հանցագործությունների և այլ ոճրագործությունների դեմ պայքարը շարունակվում է մնալ օրակարգային խնդիր: Առ այսօր մշակվել են մի շարք մեխանիզմներ, հիմնականում նորմատիվ իրավական դաշտում, որոնցից շատերն ուղղված են ցեղասպանությունների և այլ ծանր հանցագործությունների կանխարգելմանը: Միևնույն ժամանակ, առկա աշխարհաքաղաքական գործընթացների հորձանուտում ցեղասպանությունների և այլ ոճրագործությունների հավանականությունը շարունակվում է մնալ առկալված:

Հայաստանի Հանրապետությունը գործուն քայլեր է ձեռնարկել ցեղասպանությունների կանխարգելմանն ուղղված գործընթացներում: Սակայն այսօր արդեն ակնհայտ է, որ նման հանցագործությունների կանխարգելումն առավել արդյունավետ կլինի, եթե միջազգային հանրությունն ակտիվացնի ջանքերն միջազգային իրավունքի կոպտագույն խախտումները, պատերազմական հանցագործությունները բացահայտելու և այն իրագործած պետություններին պատասխանատվության ենթարկելու ուղղությամբ: Այս տեսանկյունից Հայաստանը ևս ունի բազմաթիվ անելիքներ:

Բանալի բռնե՜ր՝ ցեղասպանություն, պատերազմական հանցագործություններ, մարդու իրավունքներ, զանգվածային խախտումներ, ատելության խոսք, կանխարգելում, միջազգային անվտանգություն:

ПРЕДОТВРАЩЕНИЕ ГЕНОЦИДОВ В ПОВЕСТКЕ ДНЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ ПРОЦЕССОВ

Карине Ходжаян

Резюме

Борьба с геноцидом, военными и другими преступлениями против человечества продолжает оставаться в повестке дня международных процессов. Хотя и в правовой сфере был разработан ряд механизмов, направленных на предотвращение геноцида и других серьезных преступлений, в водовороте происходящих геополитических процессов нельзя исключать вероятность повторения подобных явлений.

Республика Армения предпринимает активные шаги по предотвращению геноцида. Однако очевидно, что предотвращение подобных преступлений будет более эффективным, если международное сообщество активизирует также свои усилия по выявлению грубых нарушений международного права, привлечению к ответственности стран, совершивших военные и другие особо тяжкие преступления. Армения также должна активизировать свои усилия в этом направлении.

Ключевые слова – геноцид, военные преступления, права человека, массовые нарушения, язык вражды, предотвращение, международная безопасность.

GENOCIDE PREVENTION ON THE AGENDA OF INTERNATIONAL PROCESSES

Karine Khojayan

Abstract

The fight against genocide, atrocities and other crimes against humanity continues to be one of the priorities of international affairs. A number of legal

mechanisms has been developed mainly towards the prevention of genocide and other crimes, meanwhile in the maelstrom of ongoing geopolitical processes, the likelihood of a repetition of such crime cannot be ruled out.

The Republic of Armenia has made certain efforts towards contribution of genocide prevention. However, the prevention of such crimes will be more efficient if the international community intensifies its efforts to expose mass violations of international law, war crimes and to institute criminal proceedings against the perpetrators. Armenia has still a lot to do in this direction.

Key words – genocide, war crimes, human rights, mass violations, hate speech, prevention, international security.